

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Касьянкової Олени Миколаївни
про дисертацію
Харківського Валерія Сергійовича
«Розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у
післядипломній освіті»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність і доцільність дисертаційного дослідження Харківського Валерія Сергійовича зумовлені, по-перше, стратегічними напрямками розвитку освіти України, закріпленими у законодавчих актах, у яких акцентовано увагу на поліпшенні якості навчання на всіх рівнях системи освіти, зокрема на післядипломному, оскільки саме він створює фундамент соціального, економічного і культурного розвитку українського суспільства; по-друге, запровадженням компетентнісного підходу в освіті, який забезпечує успішну професійну діяльність фахівців та є запорукою майбутніх успіхів у зміцненні та ствердженні авторитету України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави; по-третє, реформуванням медичної галузі та існуючими проблемами і недоліками його правового забезпечення, які певним чином гальмують цей процес.

Тому проблема дисертаційного дослідження Харківського Валерія Сергійовича є актуальною в контексті сучасної державної освітньої політики й реформ, яких зазнає медична галузь України і конкретизується суттєвою суперечністю між оновленим розумінням ролі права в сучасному українському суспільстві та недостатнім станом забезпечення правової підготовки фахівців у післядипломній освіті.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Української інженерно-педагогічної академії в межах теми «Розвиток правової компетентності майбутніх фахівців у післядипломній освіті» (№ 0117U003945).

Тему дослідження затверджено науково-технічною радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 4 від 17.12.2015 р.) та узгоджено рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 26.01.2016 р.).

Безсумнівна наукова цінність представленої роботи полягає в тому, що дослідником вперше теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено структурно-функціональну модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті; визначено базові поняття «правова компетентність фахівців медичної галузі», «розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті»; виокремлено критерії й показники розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті; деталізовано педагогічні принципи та функції розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Слід підкреслити практичну значущість дисертації, яка полягає в доведенні її теоретичних положень і висновків до конкретних методичних рекомендацій щодо сучасного розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі, організації роботи юридичної клініки «Public Health Law» та осучасненні змісту навчальних планів і авторських програм підвищення кваліфікації фахівців медичної галузі.

Достовірність та обґрунтованість основних положень, наукових результатів дослідження та загальних висновків забезпечувалася теоретико-методологічним підґрунтям вихідних положень, запровадженням комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження, експериментальною перевіркою гіпотези, поєднанням кількісного та якісного аналізу отриманих результатів, а також позитивними результатами їх запровадження.

Науковий апарат дослідження, на нашу думку, достатньо точний й взаємообумовлений. Зокрема, його предмет логічно погоджений з об'єктом і метою. Коректно сформульовані завдання дослідної роботи, а також гіпотеза як

структурний елемент дослідження. Перевірка гіпотетичних припущень доказово розгорнута на всіх етапах роботи. Структура дисертації Харківського В. С. є продуманою і доцільною.

Характеризуючи науковий рівень дисертації, обґрунтованість її теоретичних положень, їх новизну і значущість для науки та практики, маємо відзначити достатню науково-педагогічну базу, на якій побудовано дослідницький апарат і здобуті автором провідні положення та висновки.

З огляду на зміст і результати наукового пошуку, доцільним вважаємо використання для розв'язання поставленої у дослідженні проблеми інтегрованого підходу, який синтезує компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, акмеологічний, системний та андрагогічний підходи, принципи та функції розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

У дисертаційному дослідженні на основі огляду значної джерельної бази (як свідчить список використаних джерел, їх кількість складає 254 найменування, із них 35 іноземними мовами) представлений критичний аналіз провідних ідей і положень щодо окресленої проблеми наукового пошуку. Це дозволило Харківському В. С. систематизувати сучасні наукові підходи щодо правової компетентності фахівців медичної галузі та її розвитку, які знайшли відображення у низці узагальнюючих таблиць (табл. 1.1 (с.30-32); табл. 1.2 (с. 32-33); табл. 1.3 (с.34-35); табл. 1.4 (с.36); табл. 1.5 (с.37-39); табл. 1.6 (с.40); табл. 1.7 (с.42-44); табл.1.8 (с.44)) та уможливити твердження, що розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі полягає у неперервному інтегративному процесі її розширення й осучаснення.

Проведений ґрунтовний аналіз теоретичних і практичних аспектів проблеми розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі зумовив визначення її структури, яка цілком логічно представлена в єдності чотирьох компонентів: мотиваційно-аксіологічного, комунікативно-діяльнісного, комунікативно-превентивного та контрольного-рефлексивного (с. 59).

Заслугове на схвалення рівень обґрунтування дисертантом критеріїв, показників і рівнів розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі. Як позитивне відзначимо, що виокремлені критерії і показники автор пов'язує як із системою післядипломної освіти (розвиток фахових компетентностей), так і з формуванням та розвитком правової компетентності фахівців різних спеціальностей. Відповідність структурних компонентів, критеріїв та показників розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті відображено на рис. 2.1 (с. 80 дисертації, рис. 1, с. 9 автореферату).

Суттєвим здобутком дисертації є розробка та наукове обґрунтування структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, що представлена сукупністю трьох блоків: методологічно-цільового, технологічно-комунікативного, діагностично-результативного (рис. 2.2, с. 91 дисертації та рис. 2, с. 10 автореферату).

Проаналізувавши запропоновану модель зазначимо, що вона спрямована на вирішення питання саме розвитку правової компетентності, а не її формування, та враховує, відповідно до теми дослідження, специфіку професійної діяльності фахівців медичної галузі. Також позитивним вважаємо визначення низки завдань, на виконання яких спрямована дана модель (с. 92).

У контексті запропонованої моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті цілком слушною є думка автора, що її ефективність залежить від результативності функціонування її компонентів та створення визначених педагогічних умов.

Заслугове на позитивну оцінку зміст та результати експериментальної роботи здобувача. У дисертації деталізовано етапи впровадження структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у закладах післядипломної освіти та здійснено ретельний аналіз результатів проведеної експериментальної роботи. Як свідчать результати експерименту, впровадження структурно-функціональної моделі зумовило

підвищення рівня розвитку правової компетентності його учасників, а саме: підвищився рівень розвитку правової компетентності з нормативного до креативного за мотиваційно-рефлексивним критерієм і склав 92,7% та за комунікативно-превентивним критерієм (94,1%); за пізнавально-практичним критерієм рівень розвитку правової компетентності підвищився з нормативного до активного рівня (80,7%).

До переваг дисертаційного дослідження варто віднести використання засобів кваліметричної діагностики (табл. 2.1, с. 81, табл. 3.4, с. 140-142) для визначення результативності запропонованих експериментальних розробок, зокрема кваліметричної моделі для оцінювання рівня розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Матеріали дослідження можуть бути використані для вдосконалення освітнього процесу фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, а також для написання магістерських та дипломних робіт, розробки навчальних курсів з метою підвищення якості процесу професійної підготовки майбутніх лікарів й фахівців інших спеціальностей медичної галузі.

Отже, досліджувана проблема, її теоретична і методологічна основа одержали в дисертації В. С. Харківського належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію. Необхідно підкреслити, що основні результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес навчально-наукового інституту післядипломної освіти Харківського національного медичного університету (довідка № 70-2/16-14 від 02.10.2018 р.), факультету післядипломної освіти Державного закладу «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» (довідка № 18/69 від 24.05.2018 р.), юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (довідка № 3901/169 від 08.06.2018 р.).

Аналізуючи зміст дисертаційного дослідження, слід звернути увагу на особистий внесок здобувача, який свідчить про широке науково-дослідне поле апробації, реалізацію та обробку експериментальних даних з наступним обговоренням і висвітленням у в 23 одноосібних працях, зокрема у 1

навчально-методичному посібнику, 9 статтях – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статтях – в іноземних періодичних виданнях, 11 публікаціях – у збірниках матеріалів конференцій.

Загальні висновки дисертації чіткі, конкретні та цілком відповідають поставленим завданням.

Автореферат відповідає змісту представленої наукової роботи, повно і змістовно відображає основні положення дисертації, його оформлено відповідно до чинних вимог.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження В. С. Харківського, вважаємо за необхідне визначити окремі зауваження, які мають дискусійний характер, та висловити такі побажання:

1. Вважаємо передвчасними висновки щодо недосконалості ситуації, яка існує в системі післядипломної медичної освіти стосовно професійно-правової підготовки фахівців медичної галузі (висновки до розділу 1, стор. 65), адже результати констатувального етапу експерименту, що підтверджують цю тезу, подано у розділі 3 дисертації.

2. Дисертаційна робота дещо перевантажена загальновідомими положеннями, які стали вже аксіоматичними і на яких ґрунтуються будь-які наукові розвідки, наприклад, «критерій» (с.69-70), «модель» (с.83-84), «система» (с.84-85), «педагогічні умови» (с.103-104), «кваліметрія» (с.119) тощо. Водночас бажано було б дати більш ґрунтовне тлумачення поняття «особливості післядипломної медичної освіти», яке має бути підвалиною конкретного наукового дослідження.

3. Варто було б, на наш погляд, розробити методичні рекомендації щодо створення юридичної клініки в закладах післядипломної освіти, враховуючи юридичні та педагогічні аспекти її функціонування

4. У дисертаційному дослідженні встановлено рівні розвитку правової компетентності: креативний (вищий), активний (високий) та нормативний (середній), проте не визначається низький, хоча за твердженням самого автора

роботи у більшості респондентів були визначені значні прогалини у нормативно-правових знаннях, законодавчій медичній базі України та переважно відсутні знання щодо власної правової регуляції між пацієнтами та їх родинами, колегами (с.132) і т. ін.

5. У дисертаційному дослідженні цілком слушно описано й обґрунтовано різноманітні форми роботи зі слухачами системи післядипломної освіти щодо розвитку їх правової компетентності, проте бажано б було приділити увагу урізноманітненню форм неформальної та інформальної освіти з питань медичного права, що є актуальним в умовах реформування медичної галузі та зміни законодавства.

6. Бажано б було розглянути динаміку змін правової компетентності фахівців медичної галузі у міжкурсовий період і визначити питання, якими доцільно збагатити зміст навчання, обґрунтувати оптимальні форми та методи його опанування фахівцями медичної галузі в закладах післядипломної освіти.

7. Як позитивне відзначимо звернення уваги здобувача на використання можливостей ІКТ для підвищення рівня правової компетентності фахівця. Так, для визначення уміння використовувати ІКТ для підвищення рівня правових знань респондентам було запропоновано пройти тестування «Можливості використання ІКТ для розвитку правової компетентності» (с. 132-133 та Додаток М). Проте, на нашу думку, доцільніше було розглянути зі слухачами алгоритми використання комп'ютерних програм для підвищення їхньої правової компетентності.

Загальний висновок

Вивчення дисертації, автореферату та праць здобувача, опублікованих за темою дисертації, дає підставу зробити висновок, що дисертаційна робота Харківського Валерія Сергійовича «Розвиток правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті» є самостійним і завершеним дослідженням, якому притаманні актуальність, новизна запропонованих підходів до вирішення проблеми, наукова обґрунтованість одержаних

навчально-методичному посібнику, 9 статтях – у провідних наукових фахових виданнях України, 2 статтях – в іноземних періодичних виданнях, 11 публікаціях – у збірниках матеріалів конференцій.

Загальні висновки дисертації чіткі, конкретні та цілком відповідають поставленим завданням.

Авгореферат відповідає змісту представленої наукової роботи, повно і змістовно відображає основні положення дисертації, його оформлено відповідно до чинних вимог.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження В. С. Харківського, вважаємо за необхідне визначити окремі зауваження, які мають дискусійний характер, та висловити такі побажання:

1. Вважаємо передвчасними висновки щодо недосконалої ситуації, яка існує в системі післядипломної медичної освіти стосовно професійно-правової підготовки фахівців медичної галузі (висновки до розділу 1, стор. 65), адже результати констатувального етапу експерименту, що підтверджують цю тезу, подано у розділі 3 дисертації.

2. Дисертаційна робота дещо перевантажена загальновідомими положеннями, які стали вже аксіоматичними і на яких ґрунтуються будь-які наукові розвідки, наприклад, «критерій» (с.69-70), «модель» (с.83-84), «система» (с.84-85), «педагогічні умови» (с.103-104), «кваліметрія» (с.119) тощо. Водночас бажано було б дати більш ґрунтовне тлумачення поняття «особливості післядипломної медичної освіти», яке має бути підвалиною конкретного наукового дослідження.

3. Варто було б, на наш погляд, розробити методичні рекомендації щодо створення юридичної клініки в закладах післядипломної освіти, враховуючи юридичні та педагогічні аспекти її функціонування

4. У дисертаційному дослідженні встановлено рівні розвитку правової компетентності: креативний (вищий), активний (високий) та нормативний (середній), проте не визначається низький, хоча за твердженням самого автора

теоретичних і практичних результатів, які в цілому розв'язують наукове завдання, вагоме для педагогічної науки і практики.

Дослідницька робота відповідає чинним вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій (пп. 9, 11-13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно постанови Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015)), а її автор, Харківський Валерій Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

зав. кафедри педагогіки, філософії
та мовної підготовки

Харківської медичної академії
післядипломної освіти,

доктор педагогічних наук, професор О. М. Касьянова